

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

43. An facta sufficienti diligentia, an res sit sua, possit possessor bonæ fidei adhuc dubius illam retinere, & alienare vel teneatur dividere rem cum persona, de qua dubitatur, an eius sit? Et an ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

& in hoc casu Valentia rom. 3. disp. 3. quest. 1. punct. 2. Bannez in 2. 2. quest. 10. art. 1. dub. 3. & Salonius ubi supra, asserunt, sic dubitantem teneri partem restituere pro ratione maioris illius propensionis. Et ratio est, nam in pari causa, vt diximus melior est conditio possidentis, sed quando possidens magis inclinat eam partem, vt res sit aliena, non dicitur potior causa. Ergo ratione istius imparitatis, & inclinationis tenetur aliquid restituere illi, cuius rem esse dubitat.

4. Secunda tamen opinio, cui tanquam probabiliori adhaereo, asserit, sic dubitantem non teneri ad vllam restitutionem; quia possessio certa prauelet rationibus inducentibus in partem oppositam, dummodo non sint adeo efficaces, vt illius partis assensum generent. Ita Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 9. Vasquez in p. 2. q. 19. art. 6. disp. 6. c. 7. n. 42. Aragon. in 2. 2. q. 62. art. 1. Imo addit Salas in p. 2. q. 21. tr. 8. disp. vnic. sect. 23. n. 231 hoc esse verum non solum, quando rationes pro contraria parte assensum non generant, sed etiam quando eam generant, dummodo non conuincant, nec assensum sit certus physice, aut moraliter, sed merè opinatiuus, adhuc enim verè res est dubia, ac possessio omnibus rationibus non conuincentibus praeponderat.

5. Ad argumentum contrariae sententiae respondeatur, Possessionem certam, vt dictum est, prauelet, & meliorem esse possidentis conditionem, etiamsi dubium non sit par, & aequale. Ex his patet responsio ad supra positum quaesitum.

RESOL. XLI.

An possessor bona fidei, si inaequaliter dubitat, & magis inclinat in eam partem, vt res est aliena, teneatur iuxta inclinationem, & propensionem aliquid restituere? Ex p. 2. tr. 15. & Misc. 1. Ref. 10.

§. 1. Affirmatiuè responderet Bannez 2. 2. quest. 61. in praebulo ad illam dubitat, concl. 1. Ledesma de matr. q. 45. art. 1. ad 9. prime sententiae dubij secundum Saloni in 2. 2. q. 62. a. 6. contr. 4. concl. 4. Sanchez de matr. 10. 1. lib. 2. disp. 4. n. 10. & hanc sententiam puto etiam tenere Sayrum in Classi Regia, lib. 10. tr. 2. c. 3. n. 29 Barthol. à Paulo in speculo confess. disp. 4. q. 260. vbi asserunt, in dubio aequali possidentem bona fide, non esse obligatum ad restitutionem.

2. At mihi semper contraria opinio visa est probabilior, quam tueretur, & docet Vasquez in part. 2. tom. 1. disp. 66. art. 7. numer. 42. vbi loquens de supradicta opinione asserit: [Ego hanc sententiam existimo nulla ratione esse admittendam. Nam quamuis pro altero, qui non possidet rem, fortiores videantur rationes, & coniectura circa res proprietatis, tamen si non sunt vsque adeo efficaces, vt generare possint assensum illius partis, sed rem adhuc dubiam relinquunt, non debet censerī maius, & potius ius proprietatis vnius, quam alterius, cum adhuc in dubio res maneat, dubia enim res aequè videtur vtramque partem respicere. Ergo si rei in dubio existenti accedat certa possessio, potior erit causa possidentis. Quocirca quamuis vtgentiores videantur rationes pro eo, qui non possidet, si tamen non sufficiunt assensum generare, non obligabunt ad vllam restitutionem. Doctrina verò de dubio, in quo melior est conditio possidentis, intelligitur, quando nullius est assensus pro altera parte. Haec Vasquez. Igitur in casu, quando possidens bona fide inclinat, vt res sit aliena, non tenetur iuxta talem propensionem aliquid restituere; quia possessio certa est potior, quam rationes inducentes in partem contrariam, sed non generant assensum.

Tom. VIII.

3. Post haec scripta, iuueni etiam Bonacinam docere hanc sententiam de rest. disp. 1. q. 2. punct. 2. n. c. qui citat Salas in part. 2. q. 21. tr. 8. disp. vnic. sect. 23. n. 231. & notat Sanchez in sum. tom. 1. lib. 1. c. 10. nu. 9. retractasse dicta de matrimonio ubi supra, quod non solum retractauit in isto loco, quem citat Bonacina, sed etiam in lib. 2. c. 23. n. 179.

RESOL. XLII.

An si praemissa debita diligentia, ad huc dubius sis, propendas tamen magis rem esse alienam, tenearis eam restituere, vel diuidere? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 26.

§. 1. Hanc quaestionem declarauimus in p. 2. tract. 15. resol. 10. & teneri iuxta inclinationem, & propensionem aliquid restituere, diximus docere Bannez, Ledesma, Saloni, & Sanchez, quibus nunc addo Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. n. 93. Valentiam tom. 3. disp. 3. qu. 16. punct. 2. §. si autem, quia in tali casu non est par causa tua, & aliena, vt possessio tibi suffragetur.

2. Nihilominus in dicta resolutione ego contrariam sententiam docui cum Vasquez, Bonacina, Salas, & Sanchez se retractante, quibus nunc addo Merollam, me citato, in suis disputat. theologicis, tom. 1. disputat. 3. c. 3. coroll. 3. n. 24. Castrum Paluum tom. 1. disp. 3. punct. 2. num. 11. Layman lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 3. num. 21. & Fillucium tom. 2. tract. 21. cap. 4. n. 158. & ratio est, quia possessio praeponderat omnibus rationibus non conuincentibus.

RESOL. XLIII.

An facta sufficienti diligentia, an res sit sua, possit possessor bona fidei ad huc dubius illam retinere, & alienare, vel teneatur rem diuidere cum persona, de qua dubitatur, an eius sit?

Et an durante inuestigatione Domini, possit vti re, qua vsu non consumitur, vt equus, mancipium, &c?

Et an possessor, qui adhibita diligentia, an res, quam possidet, sit aliena, si mansit ad huc dubius teneatur in posterum vero Domino comparenti restituere?

Et quid est faciendum, si spes moralis non est, vt verus Dominus compareat?

Et quid, quando probabilis spes est Dominum compariturum? Ex p. 4. tract. 3. Ref. 25.

§. 1. Non posse asserit Adrianus quodlib. 2. à n. 2. ad 2. confirm. argum. 1. vel saltem teneri diuidere rem cum persona, de qua dubitatur, an eius sit docet Sotus de iust. lib. 4. q. 5. art. vlt. Martinus de Ledesma 2. part. 4. q. 18. art. 1. dub. 14. & Aragon. in 2. 2. q. 62. art. 1. tr. de dominio, ante §. his constituitis; nam ex tante aequali dubio, videtur ius esse aequale vtriusque partis, ergo, &c.

2. At his non obstantibus contrariam sententiam communiter docent DD. vt Villalobos in summa tom. 1. tract. 1. disp. 1. num. 1. Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. num. 93. Azorius tom. 2. lib. 2. c. 19. q. 5. Vasquez in 1. 2. disp. 66. cap. 7. a. num. 36. Salas in 1. 2. tr. 8. disp. vnic. sect. 23. num. 233. Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 9. Molina tom. 1. tract. 2. disp. 36. conclus. 1. & tom. 3. disp. 72. 1. num. 4. Valentia tom. 2. disp. 2. qu. 14. punct. 4. Saloni in 2. 2. quest. 82. art. 6. contr. 4. concl. 2. Bannez in 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. concl. 4. Saucius in selectis disp. 43. n. 11. Merolla tom. 1. disp. 34. cap. 3.

Qua hic est supra ref. addens, & in ref. prima post praeteritam, §. sed difficultas, & seqq.

Sup. hoc supra in ref. 40. §. 1. Sed lege eam per totam, & doctrinam ref. 41. & 42. vt facilius distingas hanc quaest.

Sup. hoc in ref. praeterita, §. Sed difficultas, & in seqq.

Sup. hoc in ref. praeterita, §. Sed difficultas, & in seqq.

cap. 3. corollar. 3. n. 11. & alij penes ipsos. Ratio est, quia in pari causa melior est conditio possidentis; ergo, Quod etiam probatur: nam isti foro externo in tali casu possessor dubius non esset spoliandus; ergo neque in foro interno, Probo consequentiam, quia forum internum semper externo conformari debet, quando externum falsam presumptionem non innititur, ut docet Merolla loco citato n. 7. Gasias de benefic. t. 2. p. 9. c. 1. n. 10. Salas in 1. 2. tr. 8. disp. unica, sect. 18. n. 176. 171. & 220. Sanchez de marr. tom. 1. lib. 1. disp. 5. n. 20. Suar. cen. disp. 40. sect. 5. n. 16. Sancius in selettis disp. 48. n. 5. ergo, &c.

3. Notandum est tamen hic primo quod durante investigatione veri domini, non potest quis uti rebus, quae usu consumuntur, nam frustra dominus quaeretur; potest tamen uti illis, quae usu non consumuntur, ut equus, mancipium, &c. dum tamen adsit animus solvendi vero domino pretium illius usus, deductis expensis alimentorum. Ita Villalobos in summa t. 1. tr. 1. diff. 20. n. 4. & alij.

4. Nota secundo possessorem, qui adhibita diligentia, an res, quam possidet, sit aliena, si manet adhuc dubius, non teneri in posterum vero domino compensanti restituere, nisi instat bonae fidei possessor, nempe rem ipsam si apud se extat, vel si consumpta sit, aut sit alienata, teneri solum quatenus factus est locupletior. Ita Lessius lib. 2. c. 14. dub. 4. n. 23. Rebellius part. 1. lib. 2. qu. 5. n. 11. Vasquez in 1. 2. disp. 6. c. 7. n. 38. Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. c. 23. n. 186. & alij penes ipsos. Unde non sunt audiendi, Aragonius in 2. 2. qu. 62. art. 5. dub. 1. & ibi Bannez dub. 2. concl. 3. Salonijs contr. 2. Salas in 1. 2. tr. 8. disp. unica, sect. 23. n. 227. & alij afferentes hunc teneri restituere pretium rei venditae; sed adversus dictos Doctores, & merito, insurgit Merolla tom. 1. disp. 1. c. 3. corollar. 3. n. 18. docens hanc opinionem tunc esse veram, quando ex pretio locupletior evasit, tunc enim teneri esse paratus restituere domino totum pretium, si in toto factus est ditior, ut si rem illam ipse dono acceperat, ac postea vendidit, vel partem pretij, ut si illam emerat, sed postea pluris vendidit, quia in eo excessu tantum factus est locupletior.

5. Et tandem nota, quod si spes moralis non est ut verus dominus compareat, non teneris monere de dubio emptorem, quia tunc emptor morali periculo non exponitur, secus autem dicendum est quando probabilis spes est dominum compariturum. Ita Sancius in selettis disp. 43. n. 12. Bannez in 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. Castrus Palaus t. 1. disp. 3. punct. 2. n. 13.

RESOL. XLIV.

An possessor bonae fidei, qui dubitans rem esse suam negligens in invigilare verum Dominum, unde impotens effectus est ad eum sciendum, teneatur ad restitutionem? Ex part. 4. tr. 3. Ref. 29.

§. 1. **T**eneri restituere illi, cuius rem esse dubitat, vel eo ignoto teneri restituere pauperibus iuxta qualitatem dubij, & spem quam habebat inveniendi dominum, tradunt Villalobos in summa tom. 1. tract. 1. diff. 10. n. 2. Salas in 1. 2. tract. 8. disp. unica, sect. 23. num. 238. Alphonsus de Leone de potest. confess. part. 1. recollect. 15. num. 76. Sanchez in summa tom. 1. lib. 2. c. 23. n. 183. Molina t. 1. disp. 36. concl. 1. & alij.

2. Verum secundum Bonaenam de contract. disp. 1. qu. 2. punct. 2. num. 8. non sine probabilitate videtur dicendum non teneri ad restitutionem, tum quia quavis peccaverit negligendo inquisitionem veritatis, nihilominus possidere incepit bona fide; sed melior est

conditio possidentis; ergo, &c. tum quia non constituitur an damnum aliis intulerit non inquirendo rei veritatem; qui autem dubitat, an sua actione, vel omissione fuerit aliis causa damni, non tenetur ad restitutionem. Ergo, &c. Et hanc opinionem probabilem etiam esse putat Castrus Palaus tom. 1. disp. 3. punct. 1. n. 9.

RESOL. XLV.

Felix dedit Confessario uncias septuaginta, restituitur Ioanni suo creditori. Post duas annos scilicet Confessarium non restituisse 3 quaritur, an denuo dicitur Felix debere restituere? Ex p. 2. tr. 17. & Misc. 3. Ref. 2.

§. 1. **Q**uidam Theologus magni nominis, respondit debere restituere, & probabiliter quidem sententiam, hi sunt Navar. & D. Antonius apud Lessium ubi infra. Sylvius in 2. 2. D. Thom. qu. 62. art. 6. quaritur 9. Fabr. de rest. in 4. sent. disp. 15. qu. 2. disp. 50. c. 4. n. 15. Lazarius de monitorijs, sect. 4. qu. 5. n. 5. & Conrad. in resp. cas. conf. part. 2. qu. 447. Pezz. Navarr. lib. 4. c. 5. dub. 1. n. 19. Clavijs Regia lib. 10. tr. 5. c. 9. n. 3. & 9. Tolet. lib. 5. c. 24. n. 2. & Homobon. de Sacram. Exam. Eccl. part. 2. tr. 10. c. 2. qu. 2. sup. 1. Et confirmatur ratione: nam res ex delicto debita, antequam ad debitorem perueniat, ipsi per delictum non enim debet creditor damnum pati ob debitoris delictum, ut bene probat Rebellius part. 1. lib. 2. qu. 13. sect. 1. Molina de contr. 10. 2. tr. 2. disp. 196. n. 1. Azor. p. 3. lib. 4. c. 3. & alij.

2. Sed mihi etiam probabilis semper visa est contraria sententia, & sic in praxi non condemnandum Felicem ad denuo restituendum: nam cum ipse non deberet cum infamia restituere, quantum in se fecit quod potuit; & si Ioannes creditor ad restituendum non consentiret, esset irrationabiliter iniustus. Et sic Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 6. n. 67. in fin. cum Pillino. in quest. mor. tom. 1. tract. 32. cap. 5. num. 35. probabilem vocat hanc opinionem, & in terminis illam amplectitur novissime Cenedo de paupertate religio. dub. 34 n. 8.

RESOL. XLVI.

An si quis daret alicui centum, ignorans, quod ex iustitia tantum etiam illi debebat, teneatur postea alia centum restituere?

Ex quo inferitur, quod si quis, ex devotione immiseret hanc, vel illam Ecclesiam, & non recordatur, quod ad id teneatur ex voto, vel ex penitentia, a Confessario iniuncta, si postea recordatur voti, aut penitentiae non teneatur illas Ecclesias iterum visitare? Ex part. 5. tract. 13. & Misc. 1. Ref. 94.

§. 1. **C**asus est curiosus, & erit multum plausibilis ex benigna opinione, quam proferam. Affirmativam sententiam docet Sanchez in summa. 10. 1. lib. 2. n. 11. ar. 13. n. 11. ubi sic ait. Debetem quidam centum satisfacere huic debito, si debiti prolixo immemor tantum ei donet, nisi in remuneracionem tantidem muneris accepti donatio fieret, & similiter obnoxium restitutioni incertorum pauperibus, postea omnes eleemosynas, quas postea ignarus, aut illius obligationis immemor ex sua devotione largitus est, computare in eius restitutionis partem. Quia si hi confesij, aut praedictae obligationis memores essent, non animo liberacionis, sed satisfaciendi deditissent. Sed contrarium credo esse Ludovico